

Píše Michael Špirit

(E*forum, 15. 02. 2011)

Práci literárního historika a editora Vladimíra Justla, který zemřel 18. 6. 2010 ve svých jednaosmdesáti letech, připomněly v poslední době dvě knihy – 13. svazek Holanových Spisů Překlady III (Sedm romantiků) a především výběr z Justlových statí o básníkovi z let 1963–1968 a 1991–2005 **Holaniana** (ed. V. Dobrev, nakl. Akropolis 2010). Že takový výběr vznikl, je dobře; nešťastně však vyšel až po Justlově smrti: získal tím punc jakési definitivnosti a sošnosti, kterou ještě podtrhuje oddaný editorův doslov (s. 212–217). Justlovým nejvlastnějším talentem, jenž se vyjevil i ve výkladu Holanova díla, nebyla myslím nápaditá kritická dispozice, přesnost v pojmenování nebo schopnost pronikavé interpretační analýzy – na to stál možná básníkovi příliš blízko –, nýbrž důkladná literárněhistorická práce a zkušená vydavatelská režie pohotově reagující na aktuální možnost zveřejnění. To první ukazuje monografie **Václav Kliment Klicpera** (1960), vynikající ukázka věcně napsané, heuristicky suverénně zvládnuté studie kombinující rovnoměrně žánr biografie, rozbor dramatického díla a přehled recepcce Klicperovy tvorby, dovedený do současnosti (tj. do roku 1959). To druhé dokumentují desítky antologií, před rokem 1989 využívající mj. souběhu okolností, jako byly prostor v edičním plánu, indolence cenzury nebo přiděl papíru, po roce 1990 zas dotační nebo nakladatelská přízeň menšinovým projektům, tj. autorským spisům (František Langer, Josef Škvorecký) nebo vydávání poezie (dvě desítky svazků čtenářských výborů v maloformátové edici Skvosty poezie), jakkoli kvalita vydání ustupovala faktu, že knihu bylo třeba prostě hlavně zveřejnit, „aby tady byla“.

Dílo Vladimíra Holana nejenže Justl od roku 1960 vydával a v Odeonu uspořádal **Sebrané spisy** (1965–1988), ale část tohoto díla, vzniklou po roce 1948 a komunistickým režimem odsouzenou k nezveřejnění, pravděpodobně fyzicky zachránil – tím, že přesvědčil Holana, aby ji neničil, nebo dokonce dopracoval. Vznik básní od počátku šedesátých let mohl Justl navíc svým bytostným zájmem a péčí o ně přímo či nepřímo „způsobit“, vyvolat je v život – tím, že agorafobický autor věděl, že má svého vážného čtenáře, který o jeho texty eminentně stojí. Absolutní znalectví Holanova díla se v Justlových doprovodných statích promítlo do rozkrývání pravé chronologie a odhalování skrytých nebo nezřetelných genetických textových souvislostí, a jistě stálo též u koncipování podrobného, strukturně oslňujícího **Životopisu Vladimíra Holana**, skromně ukrytého v 11. svazku básnickových spisů Bagately (1988, s. 313–450). Neméně ohromující jsou Justlovy **Útržky vzpomínek editora Holanových spisů** (tamtéž, s. 513–544), které z více než pětadvacetiletého pracovního a osobního vztahu těžší diskrétní, kompozičně a stylisticky nápaditou, zdrženlivou, a proto napínavou trest. Předpokládám, že se s oběma texty počítá pro závěrečný svazek reedice

Holanových spisů v nakladatelství Paseka (tam bude mít číslo 15), ale i tak se přimlouvám za to, aby vyšly také separátně.

Editor **Holanian** vyzdvihuje ve svém doslovu (s. 214) jedinečnost odeonských spisů, jež dle něho reedice v Pasece jen stvrdila. V takové tezi se směšuje a mate několik věcí. Holan nebyl jediným básníkem své generace, jehož dílo bylo od šedesátých let 20. století vydavatelsky pořádáno podle nějakého jednotícího principu. Oproti ostatním projektům, ať už s nárokem kritické edice (Halas), nebo čtenářské, chronologicky pořádané a střídavě komentované řady, opírající se textově většinou o první vydání básnických sbírek (Hrubín, Závada), koncipoval Justl ve spolupráci s Holanem jeho spisy jako nové dílo svého druhu. V prvních pěti svazcích soustředil lyriku, v dalších třech epické skladby a do posledního zařadil básnické prózy. Všechny texty, pokud je básník vydal za svého života víckrát, zde vyšly ve znění tzv. poslední ruky a básnické sbírky z posledních deseti let tvůrčího života byly vydány poprvé až právě v pátém svazku spisů (Propast propasti, 1982). Prostému chronologickému průběhu tak Holan s Justlem nadřadili hledisko žánrové, umocněné novou textovou redakcí. Nejvíce změn prodělaly Holanovy sbírky z prvního desetiletí jeho tvorby, tedy ty, kterými autor asi nejvýrazněji zasáhl do možností české poezie být tzv. poesíí pure. Básník je několikrát přepracovával už jako etablovaný autor v jiné tvůrčí fázi, a při jejich vydání v prvním svazku svých sebraných spisů (Jeskyně slov, 1965) je sice prezentoval jako sbírky ze třicátých let, ale ve skutečnosti šlo textově o novinku, o de facto první vydání nového znění.ly ve zněn

Holanovi se s oporou v Justlovi podařilo využít souhrnného uspořádání svého díla k dalšímu autorskému gestu. V letech, kdy jeho sebrané spisy vycházely, původní vydání jeho sbírek už dávno nebyla dostupná, jiné edice kromě občasných výborů nevycházely a odeonská řada tak ovlivnila nespočet čtenářů a básníků. Když se po pádu komunismu konečně přistoupilo k novému vydání básnickových spisů, byla reedice (rozšířená o čtyři svazky Holanových překladů zejména z němčiny a francouzštiny a vedle Justla pořádaná Pavlem Chalupou) nejjednodušším řešením. V českých poměrech s početně omezenou čtenářskou veřejností a její malou koupěschopností ale také na dlouhou dobu znemožnila jakékoli jiné úplné vydání. V odlišné historické situaci a v jiném literárním kontextu tedy přináší dnešní vydání v Pasece to, čím autor ke svým čtenářům promlouval v polovině šedesátých let, totiž jako stále produktivní tvůrce se svou autointerpretací. Propásla se tak příležitost zpřítomnit - vydat, komentovat a interpretovat - Holanovy texty ve sledu a podobě, v níž se v české literatuře objevovaly poprvé a právě jejím prostřednictvím podstatně měnily její tvář (autor těchto řádek není první, kdo o tom píše: od zahájení pasecké reedice na to upozorňovali už např. J. Flaišman, J. Opelík, M. Langerová). - Žádné výběrové nebo úhrnné vydání Holanova díla se neobejde bez zhodnocení Justlovy práce. Vydat básnickovy spisy jinak než v podobě Justlovy edice není nepřátelský akt ani vůči této edici, ani proti Holanovi. Básníková vůle byla odeonským vydáním naplněna a stala se stejně organickou součástí dějin literatury jako jiná vydání autorových děl. Hodnota Justlovy edice se projeví, vystaví-li se konfrontaci jiných pojetí, nikoli tím, že se bude duplikovat. Je dobře, že díky Pasece je znovu k dispozici, ale je neblahé, že je tak vlastně

představována jako jediná možnost, jak básníka souhrnně vydávat. Volat po tom, že by bylo normálnější mít vícero různých Holanových spisů, však zřejmě patří k věčným abnormalitám našich malých kulturních poměrů.

www.ipsl.cz